

BÖLÜM 10

KANSER HASTALARINDA PSİKOTERAPİ YAKLAŞIMLARI

Fatma AKYÜZ KARACAN¹

GİRİŞ

Kanser kronik seyreden, tekrarlayan, uzun süreli tedavi gerektiren, bir kısmı ölümcül olan ve yaygınlığı giderek artan bir hastalıktır. Birey için kanser tanısı almış olmak, zorlayıcı bir yaşam olayı, yaşam dengesi için tehdit, engellenme ve duygusal krizlere neden olabilir. Kanser tanısı bireyde ölüm korkusu, vücut/organ bütünlüğünün bozulacağı kaygısı, suçluluk-pişmanlık, öfke duyguları gibi farklı tepkiler ile ortaya çıkmaktadır. Bunlara ek olarak bireyin çözümlenmemiş eski çatışmaları yinelenmektedir. Hastalık sürecinde bireyin duyguları dalgalı ve karmakarışık olur, kullandığı sorun çözme becerileri etkilenir ve çözüm üretmesi zorlaşır(1).

Yapılan çalışmalarda kanserin, bireyleri hem fiziksel hem de psikolojik olarak olumsuz yönde etkilediği gösterilmiştir. Kanser hastaları, ağrı, bulantı, kusma, yorgunluk, uyku sorunları, umutsuzluk, öfke kontrol sorunları, cinsel yaşam sorunları, beden imajının etkilenmesi, uyum bozuklukları, depresif ve anksiyete bozuklukları gibi psikolojik sorunlarla sık karşılaşmaktadır. Bu sorunlarla baş edebilmek, yaşam kalitelerini iyileştirmek, hastalığına ve tedaviye uyum amacıyla psikoterapi yöntemleri uygulanmaktadır (2,3)

Literatür incelendiğinde kanser hastalıklarında uygulanan psikoterapi yöntemlerinin stres düzeylerinin azaltılması, baş etme becerilerinin ve yaşam kalitelerinin artırılması, anksiyete ve depresif belirti düzeylerinin azaltılması, benlik saygısının artırılması, hastalık kabul ve uyumun sağlanması, tedavi uyumunun artırılması gibi önemli etkilere sahip oldukları gösterilmiştir (3,4).

Kanser hastalarında psikoterapi yaklaşımlarını incelediğimizde, psikoeğitim, bilişsel davranışçı terapi, destekleyici terapi, kişilerarası ilişkiler psikoterapisi, öz yönetim stratejileri, telefon/internet temelli müdahaleler, motivasyonel görüşme teknikleri, farkındalık temelli müdahale programları, varoluşçu yaklaşım ve lo-

1 Dr. Öğr. Üyesi, Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD.,
ftmakyuz@yahoo.com.tr

KAYNAKLAR

1. Hallaç, S. ve Öz, F. Genital kanser tanı sürecinde varoluşsal kaygı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2011; 3(4): s. 595-610.
2. Heins, M., Korevaar, J., Rijken, P., et al. For which health problems do cancer survivors visit their General Practitioner? *European Journal of Cancer*. 2013; 49(1): s. 211-218.
3. Yaman, Ş. ve S, Ayaz. Psychological problems experienced by women with gynecological cancer and how they cope with it: A phenomenological study in Turkey. *Health & social work*. 2016; 41(3): s. 173-181.
4. Gregurek, R., Bras, M., Veljko, D., et al. Psychological problems of patients with cancer. *Psychiatria Danubina*. 2010; 22(2): s. 227-230.
5. Torre-Luque, D., Gambaro, H., Lopez, E., et al. Psychological treatments to improve quality of life in cancer contexts: A meta-analysis. *International Journal of Clinical and Health Psychology*. 2016. 16(2): s. 211-219.
6. Yastıbaş, C. ve Dirik, G. , Kanser ve farkındalık temelli müdahale programları: sistematik derleme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*. 2018; 10(3): s. 375-393.
7. Moorey, S. ve Greer, S. 2002. *Cognitive behaviour therapy for people with cancer*. Oxford University: Press Oxford.
8. Watson, M. ve Kissane, D.W. 2011. *Handbook of psychotherapy in cancer care*(Birinci Baskı). John Wiley & Sons.
9. Soyly, C., *Kanser Hastalarında Bilissel Davranışçı Terapi/Cognitive Behavioral Therapy in Cancer Patients*. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2014; 6(3): s. 257- 270.
10. Anderson, T., Watson, M., Davidson, R. The use of cognitive behavioural therapy techniques for anxiety and depression in hospice patients: a feasibility study. *Palliative Medicine*. 2008; 22(7): s. 814-821.
11. Gabbard, G.O., *Introduzione alla psicoterapia psicoanalitica*. Ed. Cortina, Milano, 2005.
12. Rosenthal, R.N., Muran, C., Pinsky, H., et al. Interpersonal change in brief supportive psychotherapy. *The Journal of psychotherapy practice and research*. 1999; 8(1): s. 55.
13. Appelbaum, A.H. *Supportive Psychotherapy*. Focus. 2005; 3(3): s. 438-449.
14. Şengün, F., Altok, H.Ö., Üstün, B. Kanıta Dayalı Uygulama: Psikoeğitim. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2011; 27(3): s. 66-74.
15. Donker, T., Griffiths, K.M., Cuijpers, P., et al. Psychoeducation for depression, anxiety and psychological distress: a meta-analysis. *BMC medicine*. 2009; 7(1): s. 1-9.
16. Swaminath, G. Psychoeducation. *Indian journal of Psychiatry*. 2009; 51(3): s. 171.
17. Lally, R.M., Brooks, C. Psychoeducational interventions for supporters of women with breast cancer: an integrative review. *Journal of Cancer Education*. 2016; 31(4): s. 626-632.
18. Gielissen, M., Verhagen, C., Bleijenberg, G. Cognitive behaviour therapy for fatigued cancer survivors: long-term follow-up. *British journal of cancer*. 2007; 97(5): s. 612-618.
19. Abrahams, H.J., Gielissen, M.F., Donders, R.R., et al. The efficacy of Internet-based cognitive behavioral therapy for severely fatigued survivors of breast cancer compared with care as usual: A randomized controlled trial. *Cancer*. 2017; 123(19): s. 3825-3834.
20. Poort, H., Peters, M., Van Der Graaf, W.T., et al. Cognitive behavioral therapy or graded exercise therapy compared with usual care for severe fatigue in patients with advanced cancer during treatment: a randomized controlled trial. *Annals of Oncology*. 2020; 31(1): s. 115-122.
21. Karamustafaloğlu, O.(2018). *Temel ve klinik psikiyatri*. Güneş Tıp Kitapevleri.
22. Rogers, C.R.(1951). *Client-centered therapy: Its current practice, implications, and theory, with chapters*. United Kingdom, Houghton Mifflin Oxford.
23. Elliott, R., Miller, W.R., Rollnick, S.(1991). *Motivational interviewing—preparing people to change addictive behaviour*. New York: Guildford Press.
24. Ögel, K., *Motivasyonel görüşme tekniği*. *Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry-Special Topics*. 2009; 2(2): s. 41-4.
25. Zomahoun, H.T.V., Guenette, L., Gregoire, J.P., et al. Effectiveness of motivational interviewing

- interventions on medication adherence in adults with chronic diseases: a systematic review and meta-analysis. *International journal of epidemiology*. 2017; 46(2): s. 589-602.
26. Stuart, S., Robertson, M. (2012). *Interpersonal psychotherapy 2E a clinician's guide*. CRC Press.
 27. Atar, A.Ö., Aydin, P. Kişilerarası İlişkiler Psikoterapisinin Kanıt Desteği. *Türkiye Klinikleri Psychiatry-Special Topics*. 2019; 12(1): s. 12-18.
 28. Özcan Tozoğlu, E., Hancı Yenigün, E., Karadağ, R. (2019). Bedensel Hastalıklarda Kişilerarası İlişkiler Psikoterapisi. *Interpersonal Psychotherapy in Medical Illness*. Nazan Aydın, Oğuz Omay (Ed.) *Kişiler Arası İlişkiler Psikoterapisi*. S.25-31. Ankara, Dijital Akademi Türkiye Klinikleri.
 29. Onu, C., Onger, L., Bukusi, E., et al. Interpersonal psychotherapy for depression and posttraumatic stress disorder among HIV-positive women in Kisumu, Kenya: study protocol for a randomized controlled trial. *Trials*. 2016; 17(1): s. 1-8.
 30. Blanco, C., Markowitz, J.C., Hellerstein, D.J., et al. A randomized trial of interpersonal psychotherapy, problem solving therapy, and supportive therapy for major depressive disorder in women with breast cancer. *Breast cancer research and treatment*. 2019; 173(2): s. 353-364.
 31. Hayes, S.C. (2015). *Terapia de aceptación y compromiso*. Desclée De Brouwer.
 32. Kamińska, M., Ciszewski, T., Bronikowska, A., et al. Acceptance of the illness and the quality of life of patients with breast cancer. *Polish Journal of Public Health*. 2014; 124(1).
 33. Hulbert-Williams, N.J., Storey, L., Wilson, K.G. Psychological interventions for patients with cancer: psychological flexibility and the potential utility of Acceptance and Commitment Therapy. *European Journal of Cancer Care*. 2015; 24(1): s. 15-27.
 34. Yavuz, K.F., Kabul ve kararlılık terapisi (ACT): Genel bir bakış. *Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry Special Topics*. 2015; 8(2): s. 21-27.
 35. Samet, B., Dirik, G. Kanser Tanısı Olan Kişilerde Kabul ve Kararlılık Terapisi Uygulamaları: Sistematik Bir Derleme. *Psikoloji Çalışmaları*. 2019; 39(2): s. 459-485.
 36. Barlow, J., Sturt, J., Hearnshaw, H. Self-management interventions for people with chronic conditions in primary care: examples from arthritis, asthma and diabetes. *Health Education Journal*. 2002; 61(4): s. 365-378.
 37. Narasimhan, M., Kapila, M. Implications of self-care for health service provision. *Bulletin of the World Health Organization*. 2019; 97(2): s. 76.
 38. Şentürk, S.G.Ş., Kronik Hastalıkların Yönetiminde Öz Yönetim Stratejilerinin Önemi ve Hemşirenin Rolü. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*. 4(1): s. 9-13.
 39. Grey, M., Schulman-Green, D., Knafl, K., et al. A revised self-and family management framework. *Nursing outlook*. 2015; 63(2): s. 162-170.
 40. Lawn, S., Battersby, M., Lindner, H., et al. What skills do primary health care professionals need to provide effective self-management support? Seeking consumer perspectives. *Australian Journal of Primary Health*. 2009; 15(1): s. 37-44.
 41. Coşkun, S., Yıldız, Ö., Yazıcı, A. Psikiyatrik rehabilitasyonda fotoğrafın kullanımı: bir ön proje. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 2010; 1(3): s. 121-127.
 42. Case, C., Dalley, T. (2014). *The handbook of art therapy*. (3rd edition). London, Routledge.
 43. Zammit, C., *The art of healing: A journey through cancer: Implications for art therapy*. *Art Therapy*. 2001; 18(1): s. 27-36.
 44. Boehm, K., Cramer, H., Staroszynski, T., et al. Arts therapies for anxiety, depression, and quality of life in breast cancer patients: a systematic review and meta-analysis. *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine*. 2014.
 45. Öster, I., Magnusson, E., Thyme, K.E., et al. Art therapy for women with breast cancer: The therapeutic consequences of boundary strengthening. *The Arts in Psychotherapy*. 2007; 34(3): s. 277-288.
 46. Kimman, M., Dirksen, C.D., Voogd, A.C., et al. Economic evaluation of four follow-up strategies after curative treatment for breast cancer: results of an RCT. *European journal of cancer*. 2011; 47(8): s. 1175-1185.
 47. Andersen, M.R., Bowen, D.J., Morea, J., et al. Involvement in decision-making and breast can-

- cer survivor quality of life. *Health Psychology*. 2009, 28(1): s. 29.
48. Karamanoğlu, A.Y., Özer, F.G. Mastektomili Hastalarda Evde Bakım. *Meme Sağlığı Dergisi/ Journal of Breast Health*. 2008; 4(1).
 49. Cusack, M., Taylor, C. A literature review of the potential of telephone follow-up in colorectal cancer. *Journal of Clinical Nursing*. 2010;19(17-18): s. 2394-2405.
 50. Shapiro, J., Ross, V. Applications of narrative theory and therapy to the practice of family medicine. *Family Medicine*.2002; 34(2): s. 96-100.
 51. White, M.(2005).Workshop notes. Dulwich Centre.
 52. Carey, M., Russell, S. Re-authoring: Some answers to commonly asked questions. *International Journal of Narrative Therapy and Community Work*. 2003; 3: s. 60-71.
 53. Çelik, H., Psikoterapide yeni soluk: Öyküsel terapi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2017; 4(1): s. 34-50.
 54. Güner, Y.O., Kronik Hasta Çocuklarda Terapötik Hikayenin Kullanımı. *İzlek Akademik Dergi*. 2020;(3): s. 17-33.
 55. Chochinov, H.M., Kristjanson, L.J., Breitbart,W., et al. Effect of dignity therapy on distress and end-of-life experience in terminally ill patients: a randomised controlled trial. *The lancet oncology*. 2011; 12(8): s. 753-762.
 56. Chochinov, H.M.(2012). Dignity therapy: Final words for final days. OUP USA.
 57. Duman, Z.Ç., Kocaman, N., Üçok, A., et al. Yatan hastalarda psikoëğitsel tedavi grubunun etkinliği. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*. 2006; 19: s. 64-71.
 58. Brown, N.(2013). Psikoeğitsel gruplar hazırlama ve uygulama rehberi (Psychoeducational groups process and practice). (V. Yorğun, Çev.Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
 59. Kabat-Zinn, J. (2009). Wherever you go, there you are: Mindfulness meditation in everyday life. Hachette Books.
 60. Çatak, P.D. and K. Ögel, Farkındalık temelli terapiler ve terapötik süreçler. *Klinik Psikiyatri*. 2010; 13(1): s. 85-91.
 61. Hayes, S., Strosahl, K., Wilson, K.(2005). Acceptance and commitment therapy: An experiential approach to behavior change. New York: Guilford.
 62. Piet, J., Würtzen, H., Zachariae, R. The effect of mindfulness-based therapy on symptoms of anxiety and depression in adult cancer patients and survivors: a systematic review and meta-analysis. *Journal of consulting and clinical psychology*. 2012; 80(6): s. 1007.
 63. Segal, Z.V., Williams, M., Teasdale, J.(2018). Mindfulness-based cognitive therapy for depression. Guilford Publications.
 64. Spiegel, D., Morrow, G.R., Classen, C., et al. Group psychotherapy for recently diagnosed breast cancer patients: a multicenter feasibility study. *Psycho-Oncology: Journal of the Psychological, Social and Behavioral Dimensions of Cancer*. 1999; 8(6): s. 482-493.
 65. Edelman, S.,Lemon, J., Bell, D.R., et al. Effects of group CBT on the survival time of patients with metastatic breast cancer. *Psycho-Oncology: Journal of the Psychological, Social and Behavioral Dimensions of Cancer*. 1999; 8(6): s. 474-481.
 66. Edelman, S., Kidman, A.D. Description of a group cognitive behaviour therapy programme with cancer patients. *Psycho-Oncology: Journal of the Psychological, Social and Behavioral Dimensions of Cancer*. 1999; 8(4): s. 306-314.